

UN TEZAU MONETAR DIN SECOLELE XVII-XVIII DESCOPERIT LA CLEJA (JUD. BACĂU)

de ALEXANDRU ARTIMON

În anul 1969, un grup de elevi au descoperit în punctul „Dealul Alexandrina” din Cleja un tezaur monetar. O parte din monede au fost aduse la școala generală din Cleja și predate prof. Iordăchescu Natalia, care a informat Muzeul de istorie din Bacău despre această importantă descoperire numismatică ¹.

Investigațiile efectuate la fața locului în anii 1970 și 1971 au dovedit că monedele au fost teaurizate într-un vas de lut, distrus de descoperitori. Pe locul respectiv s-au găsit fragmente ceramice din secolele XVII-XVIII.

Ca urmare a cercetărilor întreprinse s-a constatat că tezaurul era format din circa 120 piese monetare. O bună parte din monedele care alcătuiau tezaurul au fost date de către descoperitori unor locuitori din Cleja care le-au pierdut.

Monedele recuperate, în număr de 54, sînt din argint în greutate totală de 1210 grame.

Dăm mai jos descrierea monedelor din tezaur

I. Emisiune pentru orașul Emden

1. *Piesă de achtwintling*, fără an, emisă de Ferdinand III (1637-1657) ². Diametru 39 mm ; greutate 19,85 g. (fig. 1/1).

II. Emisiune de la Soliman II (1687-1691)

2. *Guruş*, Anul hegirei 1099. Monetăria Constantinopol (fig. 1/2). Diametru 39 mm ; greutate 19,1 g.

Nuri Pere ³, nr. 468, p. 176.

1 Aducem pe această cale mulțumirile noastre profesoarei Iordăchescu Natalia și elevilor de la Școala generală Cleja pentru sprijinul acordat în recuperarea monedelor din acest tezaur. Tezaurul se află în colecția Muzeului de istorie din Bacău și este înregistrat la numerele de inventar : 6832-6873 și 7280-7291.

2 Pentru identificarea acestei monede am folosit pe A. Engel-Serrure, *Traité de numismatique moderne et contemporaine*, I, Paris, 1897, p. 275.

3 Pentru identificarea monedelor turcești am folosit pe Nuri Pere, *Osmanlılarda Madenî paralar*, Istanbul, 1968 (în continuare se va cita prescurtat Nuri Pere).

III. Emisiuni de la Mustafa II (1695-1703)

3-9. *Guruşi*. Anul hegirei 1106. Monetăria Constantinopol (fig. 1/3). Diametru şi greutatea medie a pieselor este de 39 mm ; 19,50 g.

Nuri Pere, nr. 492, p. 187.

IV. Emisiuni de la Ahmed III (1703-1730)

10-24. *Guruşi*. Anul hegirei 1115. Monetăria Constantinopol (fig. 1/4). Diametru şi greutatea medie a pieselor este de 38 mm ; 25,92 g.

Nuri Pere, nr. 516, p. 193.

25-33. *Zolttā*. Anul hegirei 1115. Monetăria Constantinopol (fig. 1/5). Diametru şi greutatea medie a pieselor este de 37 mm ; 19,60 g.

Nuri Pere, nr. 520, p. 194.

34. *Irmilik*. Anul hegirei 1115. Monetăria Constantinopol (fig. 2/1). Diametru 30 mm ; greutatea 13 g.

Nuri Pere, nr. 517, p. 193.

V. Emisiuni de la Mahmud I (1730-1754)

35-51. *Guruşi*. Anul hegirei 1143. Monetăria Constantinopol (fig. 2/2). Diametru şi greutatea medie a pieselor este de 39,25 mm ; 25 g.

Nuri Pere, nr. 573, p. 203.

52. *Guruş*. Anul hegirei 1143. Monetăria Günüşhane (fig. 2/3). Diametru 38 mm ; greutate 25 g.

Nuri Pere, nr. 568, p. 202.

53. *Irmilik*. Anul hegirei 1143. Monetăria Constantinopol (fig. 2/4). Diametru 30 mm ; greutate 12 g.

Nuri Pere, nr. 574, p. 203.

VI. Emisiune de la Abdul Hamid I (1774-1789)

54. *Onlyk*. Anul hegirei 1187. Monetăria Constantinopol (fig. 2/5). Diametru 24,5 mm ; greutate 4,3 g. Emisiune din anul 8 de domnie a sultanului (1781).

Din descrierea făcută observăm că tezaurul de la Cleja se compune din 53 monede turceşti şi o monedă emisă de Ferdinand III pentru oraşul Emden.

Piesa monetară emisă pentru oraşul Emden de Ferdinand III (1637-1657) este un achtwintling, valorind 28 de stüer, aşa cum indică cifra 28 de pe ambele feţe ale monedei (fig. 1/1). Oraşul Emden pentru care a fost emisă moneda din tezaurul nostru, era oraş imperial liber care avea printre alte privilegii şi pe cel de a bate monede proprii. Asemenea piese monetare sînt rare în tezaurile descoperite în Moldova.

În tezaurul nostru există o singură monedă de la Soliman al II-lea. Este un gurusuş bătut în monetăria din Constantinopol. Tipul monetar în cauză (gurusuş sau piastrul) a început să fie emis pentru prima oară, la sfîrşitul secolului al XVII-lea, de sultanul Soliman al II-lea⁴. Gurusuşul sau piastrul are valoarea 120 aspri sau 40 de parale.

⁴ Octavian Iliescu, *Moneda în România*, Bucureşti, 1970, p. 51.

1

2

3

4

1

2

5

3

4

6

De la sultanul Mustafa al II-lea avem 7 guruși bătuți la Constantinopol în anul hegirei 1106.

Emisiunile monetare de la Ahmed al III-lea cuprind 15 guruși, 9 monede de tipul zolttă și un irmilik. Dacă gurușul are valoarea divizionară în parale de 40, zolttă este egală cu 30 parale, iar irmilikul are valoarea de 20 parale.

Monedele de la Mahmud I sînt următoarele ; 17 guruși bătuți în monetăria din Constantinopol, un guruș bătut în monetăria din Günüşhane și un irmilik.

Cea mai recentă monedă din tezaurul de la Cleja este un onlyk cu valoarea de 10 parale, emisiune din anul 8 de domnie a sultanului Abdul Hamid I (1781).

Dacă analizăm monedele recuperate, constatăm că piesa emisă pentru orașul Emden are valoarea 2/3 dintr-un taler, iar monedele turcești au valoarea de 1960 parale, echivalente în secolul al XVIII-lea cu 49 de lei.

Studierea citorva documente privind unele vinzări de bunuri și tranzacții comerciale ce au loc în această perioadă ne permite să ne facem o idee despre ceea ce se putea cumpăra cu această sumă în epoca respectivă. În anul 1755 egumenul de la Voroneț a cumpărat porumb de pe piață cu doi lei merța, adică 4 lei chila⁵. La 1748 s-au vîndut 5 boi cu 85 lei, adică 17 lei un bou⁶. Documentele din secolul al XVIII-lea menționează următoarele prețuri la animale : prețul unei oi sau berbec era de 1 1/2 lei, juncanul se vindea cu 6 lei, vaca cu 7-8 lei, calul cu ham cu 17-22 lei, calul de călărie cu 30 lei⁷.

Deși nu putem preciza cui a aparținut acest tezaur, constatăm că documentele de epocă menționează existența unor negustori pe aceste meleaguri.

Astfel, într-un document din anul 1735 se arată că fiicele lui Ion Clijan din Valea Seacă (Bacău) pierd moșia Cleja pentru că nu mai aveau cum restitui unui negustor turc suma echivalentă cu „50 stamboale păpușoi“, pe care tatăl lor se angajase a le furniza⁸.

În lumina documentului de mai sus considerăm că tezaurul a aparținut, probabil, unui negustor care l-a îngropat în pămînt din cauza unor evenimente necunoscute nouă.

Concluziile noastre privind cauzele teaurizării monedelor (și cînd anume) sînt îngreunate și de faptul că nu am putut recupera întreg tezaurul pentru a putea stabili cu precizie care este cea mai recentă monedă din această descoperire și în funcție de aceasta să stabilim evenimentele istorice, sau sociale care s-au petrecut în Moldova în această perioadă.

Tezaurul monetar descoperit la Cleja, chiar dacă n-a fost recuperat complet, prin datele care le conține contribuie la elucidarea unor probleme

5 V. Mihordea, *Relațiile agrare din secolul al XVIII-lea în Moldova*, București, 1968, p. 39. O merță era egală cu circa 141 kg, iar o chilă cu circa 513 kg.

6 *Ibidem*, p. 40, nota 221.

7 *Ibidem*, p. 40.

8 *Ibidem*, p. 28.

legate de circulația monetară și prezența pe piața Moldovei a unor numeroase monede străine⁹.

De asemenea, descoperirea lui într-o așezare sătească ne dovedește că în secolul al XVIII-lea asistăm la un proces de intensificare a schimburilor comerciale atât interne cât și externe. Ca urmare a acestui fapt se observă o creștere a producției pentru piață la care participă atât boierii, negustorii cât și o anumită pătură a țăranimii ce vinde pe piață vite mari și mici, produse cerealiere, brinzeturi, fructe, zarzavaturi etc.

În concluzie, descoperirea acestui nou tezaur, este încă o dovadă în plus a folosirii frecvente a monedelor străine (în cazul de față a celor turcești), în cadrul așezărilor sătești din Moldova secolului al XVIII-lea.

UN TRÉSOR MONÉTAIRE DES XVII-XVIII SIÈCLE DECOUVERT À CLEJA (DÉPARTEMENT DE BACĂU)

Résumé

L'auteur présente un trésor monétaire découvert en 1969 à Cleja, département de Bacău.

Le trésor se compose de 53 monnaies en argent turcs et un monnaie d'argent, de tip achtwintig qui est émis par Ferdinand III (1637-1657), pour la ville d'Emden.

Monnaies turcs sont émissions des sultans Soliman II (1 guruş); Mustafa II (7 guruş); Ahmed III (15 guruş, 9 zoltt et un ırmilk); Abdul Hamid I (1 ırmilk).

En conclusion l'auteur présente la valeur circulatoire du trésor en différentes équivalents mentionnés dans les documents de l'époque.

LÉGENDE DES FIGURES

Fig. 1. — Monnaies du trésor à Cleja.

Fig. 2. — Monnaies du trésor à Cleja.

9. Pentru secolul al XVIII-lea vezi Al. Artimon, *Considerații asupra tezaurului monetar din secolul al XVIII-lea descoperit la Drăgești—Tâldârștii*, Carpica, 1972, p. 181-188.